

ГЕТМАНЕЦ О.П. БЮДЖЕТНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК РАЗНОВИДНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ

Рассмотрены вопросы правового регулирования бюджетного контроля в условиях децентрализации бюджетной системы Украины и создания нового механизма контроля бюджетного процесса, характерного новой системе межбюджетных отношений.

GETMANETS O.P. BUDGETARY CONTROL AS A VERSION OF THE STATE FINANCIAL CONTROL

Questions of legal regulation of the budgetary control in conditions of decentralization of budgetary system of Ukraine and creation of the new mechanism of the control of budgetary process, characteristic to new system of interbudgetary relations are considered.

Г.І. ГЛОБЕНКО

*Інститут перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників ОВС
Національного університету внутрішніх справ*

УДК 343.135+343.293

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ ВНАСЛІДОК АКТА АМНІСТІЇ¹

Розглянуті процесуальні особливості закінчення досудового провадження внаслідок акта амністії та запропоновані рекомендації стосовно вдосконалення кримінально-процесуального законодавства.

Процес становлення вітчизняного законодавства потребує перегляду правових норм, сформованих у різних галузях права. Одним з напрямків вдосконалення законодавства України і приведення його у відповідність з Конституцією України та міжнародними актами є робота науковців над кримінально-процесуальним законодавством. Насамперед, це стосується інституту закриття кримінальної справи за нереабілюючими обставинами.

Теорія кримінального судочинства передбачає дві групи закриття кримінальних справ: суб'єктивну та обов'язкову. До першої відносимо ті випадки, коли особа чи орган, які ведуть процес на свій розсуд, але керуючись законом, вирішують питання про можливість або неможливість закриття кримінальної справи (зміна обстановки; у зв'язку з примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим; передача особи на поруки та ін.). Обов'язковість закриття кримінальної справи для слідчого та інших осіб, які ведуть кримінальний процес, прямо визначена у першому реченні ч.1 ст.6 КПК України. Так, відповідно до п.4 ч.1 ст.6 КПК України порушена кримінальна справа підлягає закриттю внаслідок акта амністії, якщо він усуває застосування покарання за вчинене діяння, а також у зв'язку з помилуванням окремих осіб.

“Амністія (від грец. *amnistia* - прощення) – акт найвищого органу державної влади, що звільняє повністю або частково від відбування покарання осіб, засуджених за

вчинені злочини, скорочує їм строк покарання або замінює призначене судом покарання іншим, м'якшим. Може передбачати зняття судимості, а також припинення кримінального переслідування, закриття кримінальної справи на будь-якій стадії кримінального процесу” [1, с.36].

Перші згадки про амністію відносяться до часів древньої Греції. Так, К.Г. Федоров у своєму дослідженні з історії держави і права закордонних країн відзначає, що ще в період рабовласницької демократії в Афінах амністії (прощенню) підлягали цілі групи злочинців [2, с.31]. Аналізуючи розвиток інституту амністії, І.Л. Маргулова відзначає, що з древніх часів амністія за своєю суттю належала до надзвичайних заходів, за допомогою яких заради вищих розумінь гуманності та політики припинялася чинність закону, спрямованого на розвиток правовідносин, що виникають між державою і правопорушником. Вважалося, що амністія має переважне значення для злочинів політичного характеру. Як правило, вона застосовувалася після політичних переворотів до повалених супротивників [3, с.7]. У дореволюційній літературі панувала думка, що діяння, провадження стосовно якого закривається відповідно до п.4 ст.16 Статуту Кримінального Судочинства за Найвищим указом чи загальним милостивим маніфестом, який дає прощення, втрачає свій злочинний характер та визнається таким, якого не було взагалі [4, с.344]. У свою чергу, А.Я. Дубинський відзначає, що прийняття амністії залежить від криміногенної ситуації у країні та можливості виявлення гуманізму у даний конкретний час [5, с.68]. Доречно зазначити, що амністія передбачена законодавством більшості держав пострадянського простору. Законо-

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень: канд. юрид. наук Кожевников Г.К. (НУВС).

давство інших країн її практично не знає [6, с.103].

Інститут амністії свідчить про гуманність та демократичний характер кримінальної політики держави. Він застосовується до осіб, що не мають мішких антисоціальних установок і які вчинили злочин, як правило, під впливом несприятливих факторів мікросфери. Закриття кримінальної справи за цєю підставою дає можливість з урахуванням диференційованого підходу до особистості кожної окремої особи, яка вчинила злочин, забезпечити виховний та попереджувальний ефект без застосування кримінально-правових санкцій [7, с.18]. Як впливає з ч.1 ст.86 КК України, амністія оголошується щодо індивідуально невідзначеного кола осіб. Так, наприклад, вона може бути оголошена стосовно неповнолітніх, жінок та осіб, що вчинили певні злочини. Не скасовуючи кримінального закону, акт амністії може замінити призначене судом покарання іншим, більш м'яким, або взагалі припинити розпочате кримінальне переслідування, а якщо воно ще не розпочато, акт амністії є обставиною, яка взагалі виключає порушення кримінальної справи.

Слід погодитися з позицією А.Я. Дубинського, Н.П. Кирилової, які вважають, що обов'язковою умовою застосування амністії є доведеність складу злочину, провини особи у вчиненні суспільно небезпечного діяння [8, с.67; 9 с.15]. Дійсно, необхідною умовою закриття кримінальної справи внаслідок акта амністії є доведеність обвинувачення. Прийняття цього процесуального рішення можливе лише після притягнення особи як обвинувачуваного. Якщо ж довести обвинувачення не вдалося, то справа повинна бути закрита за реабілітуючою підставою.

Амністія оголошується законом, який приймається відповідно до положень Конституції України (ст.92), Кримінального кодексу України (ст.87) та Закону України "Про застосування амністії в Україні". Законодавець, приймаючи акт про амністію, встановлює особливі умови щодо її застосування. Так, наприклад, проаналізувавши останні акти про амністію в Україні, можна виділити основні категорії осіб, які:

а) звільнялися від кримінальної відповідальності: на момент злочину були неповнолітніми; вагітні жінки; ветерани війни та учасники бойових дій.

б) не підлягали амністії: які відбувають покарання у вигляді довічного позбавлення волі та яким у порядку помилування смертну кару чи довічне позбавлення волі замінено на позбавлення волі на певний строк; мають дві і більше судимості за вчинення тяжких злочинів; яких засуджено за особливо тяжкі злочини.

Амністія не звільняє особу від обов'язку відшкодувати заподіяну злочиним шкоду. Слід звернути увагу, що найчастіше у випадку закриття кримінальної справи, внаслідок акта амністії, заподіяний матеріальний збиток не відшкодовується, внаслідок чого залишаються незахищеними інтереси потерпілих. Тому ми підтримуємо позицію В.Д. Бринцева, стосовно якої в актах про амністію законодавець повинен обов'язково обумовлювати її поширення лише на осіб, які відшкодували заподіяну шкоду [10, с.2].

Відзначимо, що в юридичній літературі цілком справедливо відзначається про втрату грані між амністією і помилуванням. Тому цілком слушною є позиція С.М. Благодира, який зазначає, що помилування та амністія є поняттями тотожними, але не близькими. Акт помилування суттєво відрізняється від акту амністії. По-перше, помилу-

вання відповідно до п.27 ст.106 Конституції України, здійснюється Президентом України. По-друге, помилування застосовується до однієї конкретної особи або до багатьох, але обов'язково конкретно (персонально) вказаних осіб. Як правило, помилування застосовується до осіб, яким судом призначено покарання [11, с.51]. Доповнюючи викладене зазначимо, що у п.4 Положення про здійснення помилування, затверджене Указом Президента України від 12.04.2000 р., вказано, що клопотання про помилування може бути подано лише після набрання вироком законної сили. Окрім цього, звертаємо увагу на позицію законодавця, який під час розробки проекту Кримінально-процесуального кодексу, залишивши акт амністії, виключив помилування з переліку підстав закриття кримінальної справи (п.2 ч.2 ст.184 проекту КПК України). Погоджуючись з зазначеними положеннями, вважаємо, що помилування за змістом закону не може бути підставою до закриття кримінальної справи.

Зупинимось на процесуальних особливостях закриття кримінальної справи внаслідок акта амністії. Забезпечуючи гарантію прав та законних інтересів громадян, чинне кримінально-процесуальне законодавство вказує лише на таку особливість, як обов'язкова згода обвинуваченого на закриття справи (ч.3 ст.6 КПК України). Особи, які заперечують проти закриття кримінальної справи за цією підставою, винними себе не вважають і розраховують на виправдання судом. У такому випадку розслідування продовжується і справа передається до суду з обвинувальним висновком.

Закон не вказує, якою саме повинна бути згода та яким чином вона має бути процесуально оформленою. Як свідчить практика, слідчі в матеріалах кримінальної справи згоду обвинуваченого відображають шляхом: а) складання обвинуваченим заяви про згоду на закриття кримінальної справи внаслідок акта амністії; б) фіксуванням у протоколі допиту обвинуваченого про його згоду на закриття кримінальної справи внаслідок акта амністії. У зв'язку з цим пропонуємо доповнити ч.3 ст.6 КПК України наступним: "За наявності згоди обвинуваченого на закриття кримінальної справи внаслідок акта амністії слідчий оформляє її окремим протоколом, в якому повинні зазначатися: а) приводи та підстави до порушення кримінальної справи; б) частина та стаття Кримінального кодексу, за якою порушена справа; в) частина та стаття Закону України "Про амністію", на підставі якої обвинувачений підлягає звільненню від кримінальної відповідальності; г) згода обвинуваченого на закриття кримінальної справи та його підпис".

Доречно звернути увагу на те, що законодавець в останні дні дії перехідних положень Конституції України пішов шляхом розмежування процесуального порядку закриття кримінальної справи внаслідок акту амністії з іншими нереабілітуючими підставами. Так, статтею 11 Закону України "Про амністію" від 5.07.2001 р. передбачено складання слідчим подання, погодженого з прокурором. Зазначену позицію законодавець зберіг, приймаючи і наступний Закон України "Про амністію" від 11.07.2003 р. У свою чергу, Закон України "Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України" від 12.07.2001 р. передбачив для всіх інших нереабілітуючих підстав складання слідчим постанови про направлення кримінальної справи до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності. Об'єднує

ці закони лише те, що виключне право на закриття кримінальних справ із не реабілітуємих підстав перейшло до суду, а слідчий є лише ініціатором закриття провадження. Отже, ми бачимо деякі протиріччя між порядком закриття кримінальних справ за не реабілітуємих підставами. Аналіз законодавства вказує на безпідставність цього поділу.

Таким чином, вважаємо, що закриттю кримінальної справи внаслідок акта амністії повинне передувати встановлення цілого ряду фактичних даних, що свідчать про правомірність прийнятого рішення, які повинні мати відповідне законодавче визначення порядку процесуального оформлення з цих питань у матеріалах кримінальної справи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера /За ред. Р. Дяківа. –К.: Міжнародна економічна фундація, 2000. –703 с.
2. Федоров К.Г. История государства и права зарубежных стран: Учебное пособие /Отв. ред. Б.С. Крылов. -Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1977. –456 с.
3. Маргулова И.Л. Амнистия и помилование в российском законодательстве. -М.: ЗАО «Бизнес-школа Интел-Синтез», 1998. –108 с.
4. Квачевский А.А. Об уголовном преследовании, дознании и предварительном исследовании преступлений

по судебным уставам 1864 года. -СПб., 1869. –352 с.

5. Дубинский А.Я. Основания к прекращению уголовного дела в стадии предварительного расследования: Учебное пособие. –Киев: КВШ МВД СССР, 1975. –132 с.

6. Юридична енциклопедія: В 6-ти т. /Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. –К.: Укр. енцикл., 1998. -Т.1: А-Г. –672 с.

7. Ковалев В.А. Прекращение уголовного дела в условиях деятельности органов дознания: Учебное пособие. -М.: МССШМ МВД СССР, 1990. –64 с.

8. Дубинский А.Я. Основания к прекращению уголовного дела в стадии предварительного расследования: Учебное пособие. –К.: КВШ МВД СССР, 1973. –123 с.

9. Кириллова Н.П. Прекращение уголовного дела по не реабилитирующим основаниям: Сер. Современные стандарты в уголовном праве и процессе /Науч. ред. Б.В. Волженкин. -СПб. –36 с.

10. Брышнев В.Д. История развития и совершенствования институтов прощения лиц, совершивших преступления. Амнистии Украины (проблемные вопросы и практика применения). -Х.: «Ксилог», 2000. –73 с.

11. Благодир С.М. Закриття кримінальної справи в судовому слідстві: Навчальний посібник. –Тернопіль, 2001. –112 с.

Надійшла до редколегії 01.12.2004

ГЛОБЕНКО Г.И. ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ ПОРЯДОК ПРЕКРАЩЕНИЯ УГОЛОВНОГО ДЕЛА ВСЛЕДСТВИЕ АКТА АМНИСТИИ.

Рассмотрены процессуальные особенности окончания досудебного производства вследствие акта амнистии и предложены рекомендации по совершенствованию уголовно-процессуального законодательства.

GLOBENKO G.I. PROCESSIVE ORDER OF CLOSING THE CRIMINAL CASE AS THE RESULT OF THE AMNESTY ACT

Deals with the peculiarities of finishing the execution before court as the result of the act of amnesty. Some recommendations on improvement of law on criminal process were given.

В.Л. ДАВЫДЕНКО

Национальный университет внутренних дел

УДК 343.163

СПЕЦИАЛЬНО-КРИМИНОЛОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРОКУРОРА В УГОЛОВНОМ СУДЕ

Рассматриваются задачи и роли прокурора в уголовном суде при выполнении требований процессуального Закона о выявлении и устранении причин и условий, способствовавших совершению преступления.

Криминологические задачи прокурора в уголовном суде первой инстанции обусловлены криминологическими

задачами судов. Данный вывод основан на том, что согласно ст.34 Закона о прокуратуре прокурор, принимаю-